

Sekce služeb péče o ohrožené dítě

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

v tomto vydání časopisu Sociální služby jsem dostala prostor představit Sekci služeb péče o ohrožené dítě. Ta byla v polovině roku 2018 transformována a došlo také ke změně původního názvu, který změnil Sekce nízkoprahových zařízení sociálních služeb. Část členské základny byla rozptýlena mezi další sekce a jádrem zůstala pouze nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, ke kterým přibýly také sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Společné setkávání zástupců těchto dvou sociálních služeb se nám jeví jako velmi přínosné a současný vývoj služeb tomu dává za pravdu. Stále častěji se ukazuje, že mnohé nepříznivé sociální situace klientů není možné řešit pouze intervencemi jedné sociální služby, ale je nezbytná mezioborová spolupráce nejrozličnějších subjektů. Do života ohrožených dětí patří nejen rodina, ale také ško-

la, lékaři, zájmové kroužky, OSPOD, policie, úřady, soudy, sociální služby a další složky systému. Sekce služeb péče o ohrožené dítě si klade za cíl sdružovat pracovníky služeb, kterých se práce s ohroženými dětmi týká a kteří se chtějí zapojit do cíle-ného dialogu a rozvoje služeb.

Jak jsme vás informovali v předchozím čísle časopisu Sociální služby, v rámci Sekce služeb péče o ohrožené dítě proběhl první kulatý stůl na téma Spolupráce služeb NZDM, SAS RD a OSPOD. Na ten navázala účast na kulatém stole Charity České republiky, kde vznikla dohoda spolupráce APSS ČR s Charitou ČR. Prvním výsledkem spojení největšího profesního svazu s největším poskytovatelem sociálních služeb u nás by mělo být vydání doporučeného postupu spolupráce mezi výše uvedenými aktéry. Aktivity v sekci jsou teď tedy směřovány ke sběru a třídění různých materiálů, metodických postupů a příkladů dobrých praxí. Další kulatý stůl je plánován na měsíc březen. Téma bude upřesněno, ale aktuální poptávka členů sekce směřuje ke konzultacím s právníkem, který pomůže vymezit oblasti spolupráce sociálních pra-

covníků, pracovníků OSPOD a policie s ohledem na zákony, kterými se jednotliví aktéři řídí.

Sekce služeb péče o ohrožené dítě dále nabízí možnost vzdělávání pro pracovníky sociálních služeb na míru. Pokud nás kontaktujete s poptávkou nějakého kurzu, budeme se snažit jeho vznik a případnou akreditaci zajistit ve vzdělávacím institutu APSS ČR. V současnosti se sekce aktivně účastní připomínkování zákona o sociálních službách, na jehož novelizaci všichni netrpělivě čekáme.

Ráda bych tímto poděkovala všem členům Sekce služeb péče o ohrožené dítě, kteří se aktivně zapojují do jejích činností, a budu se těšit na viděnou na příštích společných akcích. Pokud vás naše aktivity zaujaly a máte pocit, že byste se chtěli na činnosti sekce podílet nebo jen dostávat informace a výstupy z našich akcí, neváhejte mne kontaktovat.

Bc. et Bc. Alžběta Brychtová, DiS.
předsedkyně sekce
peceodite@apsscr.cz
<https://sekce.apsscr.cz/sekce-sluzeb-pece-o-ohrozene-dite>

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jsou zařízení sociální prevence nabízející služby zaměřené na neorganizované děti a dospívající mladistvé ohrožené společensky nežádoucími jevy. Základní koncepce těchto zařízení vychází z teorií a metod sociální pedagogiky a SP, mezi nimiž si realizátoři těchto projektů vybírají takové postupy, které odpovídají určitému společenskému kontextu, v němž se nacházejí a působí. Mezi zásadní kritéria volby určitého postupu patří zásada „nízkoprahovosti“, tj. maximální otevřenosti a přiblížení se životnímu světu klientů.

Tato zařízení, která bývají označována jako NZDM, nízkopraháče, kluby a podobně, slouží dětem a mládeži od 6 do 26 let. Jedná se o osoby, které zažívají nepříznivou životní situaci nebo jsou jí ohroženy. Často jsou klienty děti a mládež žijící v problematickém rodinném prostředí nebo riziková mládež. Nízkoprahová zařízení vytváří pro tuto cílovou skupinu bezpečný prostor, který otevírá několik dimenzí, jichž mohou klienti využít. Základem práce je vztah klienta s pracovníkem založený na důvěře. Na takovém pevném základě je potom možné postavit mnohé. Otevírají se palčivá témata, která klienti často nemají s kým řešit, vzniká prostor pro primární prevenci, formou nejrozmanitějších aktivit je klientům možné ukazovat bez-

pečné způsoby trávení volného času, které podpoří jejich zdravý psychický a sociální vývoj. Místo ve službě má také doučování. Některé děti si přicházejí do zařízení napsat úkoly, protože jinde na to nemají klid nebo jim chybí někdo, kdo by jim s domácí přípravou mohl pomoci. Jednou z častých příčin, které vedou klienty do nízkoprahových zařízení, je nedostatek času pečujících osob. Škála důvodů je velmi široká: od nezájmu rodičů o vzdělávání a volný čas dětí přes nedostatečné kompetence až po zdnalivě neproblematické rodiny, ve kterých jsou ovšem rodiče tak časově vytížení ve svém vlastním zaměstnání, že se s dětmi doma sotva setkávají. Dříve běžné společné aktivity v rodině nahradily mobilní telefony a počítače.

Mladí lidé z velké části přesunuli svůj život do virtuálního světa a mnohým chybí reálné vztahy. Přichází si pro ně právě do nízkoprahových zařízení. V praxi vidíme obrovský hlad po rozhovorech a naslouchání, které se stávají výchozím bodem práce s touto cílovou skupinou. Byť má služba nastaven velmi nízký práh, přesto se stále objevují klienti, kteří na ni z různých důvodů nemusí dosáhnout. Proto je nutné rozvíjet také terénní formu služby, která má za úkol vyhledávat právě tyto jedince a navázat s nimi kontakt. V práci s klienty nízkoprahových zařízení se také ukazuje, že zdaleka ne všechny nepříznivé situace klientů je možné řešit bez spolupráce s dalšími subjekty. Někdy mohou klienti sami přijít s návrhem na zapojení rodičů nebo třeba pedagogů do řešení své nepříznivé situace, jindy je dobré taková řešení nastínit a pokusit se najít společnou řeč i s dalšími osobami, které patří do sociální sítě klienta. Další sociální službou, která je podle nás nejtěsněji spojená s nízkoprahovými zařízeními pro děti a mládež, je právě sociálně aktivizační služba.

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, jehož vývoj je ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje.

Stejně jako NZDM je i sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi, zkráceně SAS RD, službou sociální prevence. Oproti NZDM je klientem služby rodič, potažmo celá rodina. Sociální práce je tak zaměřena nejen na dítě, ale také na dospělé osoby, které se podílejí na jeho výchově. Pracovníci služby jsou rodičům nebo jiným pečujícím osobám schopni zajistit podporu v oblasti zvyšování rodičovských kompetencí, vzdělání, při vyřizování běžných záležitostí a podobně. Nejčastěji je posláním takové služby prostřednictvím různých nástrojů pomáhat rodině řešit její specifické potřeby. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou v praxi nejčastěji spolupracující službou s OSPOD. Klienti mohou být do služby doporučení právě pracovníkem orgánu sociálně-právní ochrany dětí a využívání této sociální služby

může v mnoha případech předejít razantnějšímu zásahu do rodiny. V současnosti již existuje řada příkladů dobré praxe, které účinnou a funkční spolupráci uvedených tří stran dokazují. Pokud jsou pracovníci OSPOD dobře informováni o možnostech sociálně aktivizačních služeb v jejich lokalitě, dokáží velmi dobře vyhodnocovat, jaké rodiny do služby doporučit. Doporučujícími mohou být rovněž školy, pedagogicko-psychologické poradny či školní psychologové.

Rodiny ovšem mohou vyhledat pomoc sociálně aktivizačních služeb také samy. To se stává nejčastěji v případech, kdy se rodiče

potýkají s problémy, s jejichž řešením si nevědí rady, a jsou přitom motivováni danou situací řešit. Služba nastavuje spolu s rodinou plán spolupráce, ve kterém jsou obvykle zapojeni všichni členové rodiny. Zapojení všech bývá totiž přímo úměrné efektivitě a smysluplnosti plánu. Každý člen rodiny tak může vyjádřit své potřeby a také možnosti, což vede ve většině případů k větší efektivitě práce. Účinné bývá také zapojení samotných dětí do plánovacího procesu a jejich cílená podpora přispívá k tomu, aby byly schopny komunikovat své pocity a vyjadřovat vlastní potřeby a zájmy.

Archiv NZDM Archa Kutná Hora

Kulatý stůl Charity České republiky: Systém ochrany dítěte – slabá místa a možnosti zlepšení

Sekce služeb péče o ohrožené dítě na podzim prezentovala výstup z prvního kulatého stolu, který organizovala Charita ČR. Toto setkání proběhlo 28. 11. 2019 v Praze. Přítomni byli rovněž zástupci Ministerstva práce a sociálních věcí, Kanceláře veřejného ochránce práv, České asociace streetwork, z. s., konkrétních neziskových organizací (Obecně prospěšná společnost Sirius, o. p. s., STŘEP – České centrum pro sanaci rodiny, z. ú., Společnost Podané ruce, o. p. s., IQ Roma servis, z. s., Ratolest Brno, z. s.), zástupci Charity Česká republika a charitních sociálních služeb i akademického prostředí.

Cílem kulatého stolu bylo upozornit na přetrvávající potíže v systému ochrany dítěte v České republice a hledat cesty ke zlepšení a posunu ke komplexnímu systému, který dětem a rodinám v nepříznivé situaci zajistí včasnou podporu a pomoc a předejde vzniku závažnějších, obtížněji řešitelných potíží. Zástupci neziskových organizací také prezentovali ukázky dobré praxe z konkrétních lokalit. V některých případech se ovšem jedná o dílčí projekty financované například z evropských peněz, kterým potom chybí další návaznost. Jedním z témat kulatého stolu bylo financování dílčích složek systému, nedostatečné kapacity či úplná absence sociálních preventivních služeb zaměřených na včasnou pomoc, absence prevence u dětí v předškolním věku, nedostatek kapacit specializovaných dětských lékařů (např. psychiatrů), chybějící sociální práce ve školství a další. V příspěvcích a následné diskusi se opakovaně objevil problém nedostatečné spolupráce jednotlivých subjektů. Ta je stěžejním tématem také pro Sekci služeb péče o ohrožené dítě, která upozorňuje na nutnost mezioborové spolupráce ve prospěch ohrožených dětí. Z praxe sociálních služeb jasně zaznívá, že nejsou synchronizovány cíle a aktivity jednotlivých aktérů systému ochrany dítěte – někdy probíhají souběžně obdobné činnosti, zatímco jiné oblasti jsou opomíjeny, jindy jsou aktivity různých subjektů protichůdné atd. Stává se, že je dítě „předáváno“ například mezi orgánem sociálně-právní ochrany a sociální službou, přestože by byla žádoucí spolupráce obou těchto subjektů. Existují

Archiv NZDM Archa Kutná Hora

ovšem i města, ve kterých tato spolupráce velmi dobře funguje. Stejně tak je tomu s mezioborovou spoluprací, kterou na mnoha místech zajišťují různé platformy nebo pracovní skupiny, ale známe rovněž oblasti, kde spolupráce zcela chybí.

Diskutováno bylo také téma sociálního bydlení, které se stává stále palčivějším. Připomenuta byla nedostatečná kapacita azylových domů a problematika chybějícího návazného bydlení. Účastníci zmiňovali nedostatek preventivních sociálních služeb a jejich přeplněné kapacity. Velkým tématem se stala příbuzenská pěstounská péče. Zazněly příklady z praxe, v nichž se opakovaně objevoval problém nejasných pravidel pro rozhodování o příbuzenské péči a absence zajištění odborné práce s rodinou před rozhodováním soudu – nikdo nepracuje s rodiči (nejsou informováni), není zajištěna odborná péče s žadateli (kteří neprocházejí procesem přípravy jako běžní pěstouni), při soudním řízení není

zjišťován názor dítěte. Prostor byl věnován také kontaktu biologického rodiče s dítětem v pěstounské péči.

Všechna diskutovaná témata by si zasloužila pozornost a změny v systému. Padla řada návrhů na změny, které by byly žádoucí a předcházely by negativním dopadům stávajícího nastavení. Pro mezioborovou spolupráci, která byla z balíčku výše uvedených témat pro sekci nejstěžejnější, se jeví účinným nástrojem změny zavedení struktury pro koordinaci mezioborové spolupráce. Regionálně založená spolupráce podpořená evropskými projekty či vybudovaná na základě aktivity konkrétních organizací a jejich zástupců by měla být překlopena k systémovému, celostátnímu nastavení. Ideálně by se mohlo jednat o týmy organizované městskými úřady (na základě státem stanoveného systému), které budou orientovány na předávání informací, vzájemné vyjasnění kompetencí a činnosti jednotlivých aktérů a vzájemnou koordinaci.

Sekce služeb péče o ohrožené dítě v roce 2020

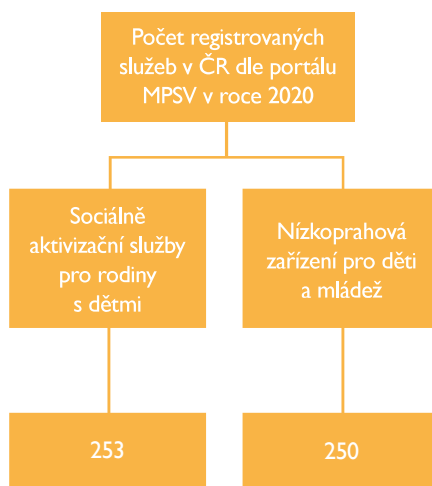
Sociální služby, které sekce nově sdružuje, mají na našem území velmi rozsáhlou působnost. Jedná se celkem o více než pět set registrovaných služeb, které poskytují svoji podporu a pomoc tisícům klientů nacházejících se v nepříznivé sociální situaci. Především sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi pracují s velmi širokou cílovou skupinou. Jedním z cílů sekce do následujícího období je nabídnout jednotlivým službám, aby se na stránkách časopisu Sociální služby mohly prezentovat a sdílely s ostatními příklady dobré praxe a svoje zkušenosti s konkrétní cílovou skupinou. V roce 2020 plánujeme také setkání sekce, které bude koncipováno formou pracovní skupiny. Pro pracovníky nízkoprahových zařízení pro děti a mládež existuje několik pracovních skupin, které se scházejí v rámci jednotlivých krajů. Tyto skupiny slouží jednak ke sdílení, ale také k organizování nejrůznějších společných aktivit nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, které mají za úkol spojit pracovníky, ale také klienty různých služeb. Meziklubové turnaje, výlety nebo talentové soutěže jsou pak prostorem pro osobní rozvoj všech zúčastněných. Setkání sekce bude tedy příležitostí také pro pracovníky sociálně aktivizačních služeb, aby vytvořili pracovní skupinu, která bude fungovat na podobných principech.

Archiv NZDM Archa Kutná Hora

Spolupráce ve prospěch ohrožených dětí

Pojem „ohrožené dítě“, který jsme použili i do názvu sekce, pro nás představuje všechny děti a mládež, které jsou v nepříznivé životní situaci. S ohledem na cílové skupiny služeb NZDM a SAS RD se jedná zejména o děti ulice, děti žijící v sociálně nepříznivých podmínkách, děti handicapované, rizikovou mládež, děti ohrožené závislostmi a další. Společným cílem sociálních služeb je pomáhat zmírňovat nepříznivé sociální situace klientů nebo jim předcházet. Snahou Sekce služeb péče o ohrožené dítě je navázat komunikaci mezi různými profesionály, kteří působí v oblasti sociálních služeb, jejichž klientem je „ohrožené dítě“, a účinně spolupracovat ve prospěch těchto dětí.

Zdroje:

- Zákon č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách.
- Vyhláška č. 505/2006 Sb., vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.
- Výstup z kulatého stolu „Systém ochrany dítěte – slabá místa a možnosti zlepšení“ pořádaného Charitou Česká republika v rámci projektu Ke kvalitě v Charitě III¹ dne 28. listopadu 2019
- KRÍŽKOVÁ, V. Ratolest Brno zapojuje děti do rozhodovacích procesů. *Sociální práce*, 2015, č. 1.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8.
- MATOUŠEK, Oldřich, KRÍŠŤAN, Alois ed. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠEK, Oldřich, PAZLAROVÁ, Hana. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Vyd. 2 Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0522-7.
- PFAUROVÁ, P. a DUFKOVÁ T. *Možnosti síťování v sociálně aktivizační službě pro rodiny*. *Socialniprace.cz [online]*, [cit. 2020-01-15]. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=3&clanek=1192>.

¹ Projekt Ke kvalitě v Charitě II, reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/17_071/0007576 je financován z Evropského sociálního fondu, OP Zaměstnanost.